

ЎЗБЕКИСТОН ЭНЕРГЕТИКА ТИЗИМИДА ОЛИБ БОРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАР

Саодуллаев Аброр Сайтуллаевич
 Жиззах политехника институти

Электр технологияси кафедраси, катта ўқитувчи
saodullaevabror@mail.ru

Баҳодирова Севинч Баҳодир қизи

Жиззах политехника институти талабаси
sevinchbahodirova2302@gmail.com

АННОТАЦИЯ: мақолада Ўзбекистон энергетика тизимида олиб борилаётган амалий ишлар, янги қурилаётган қуёш фотоэлектр станциялари ҳақида маълумотлар берилган.

КАЛИТ СЎЗЛАРИ: актив қувват, қуёш энергетикаси, гидроэлектрстанция, тифиз вақт, қувват коэффициентлари;

Энергетика бу иқтисодийнинг лақомативи бўлиб, бошқа тармоқларнинг нормал ишлашини ва аҳолининг турмуш шароитини белгилаб берувчи омилдир. Ҳозирда мамлакатимизда бир йиллик электр энергия ишлаб чиқариш ҳажми 67 миллиард 985 кВт соатни ташкил этмоқда. Шундай бўлишига қарамасдан жадал ривожланиб бораётган иқтисодийтимиз ва демографик ўсиш ҳисобига ишлаб чиқарилаётган электр энергия мамлакатимиз электр энергия истеъмолчиларини тўлиқ ва узликсиз таъминлашда етмай қолапти. Шунинг учун қишнинг совуқ кунлари ва ёзнинг жазирама иссиғида энергетика тармоқларида ўта юкланиш ҳисобига авария ҳолатлари учраб турибди ва истеъмолчилар таъминотида узилишлар содир бўлмоқда.

Мамлакатимизнинг асосий электр энергия ишлаб чиқарувчи электр станциялари органик ёқилғилар ёқиш ҳисобига энергия ишлаб чиқаради. Органик ёқилғиларнинг захиралари чекланган. Бундан ташқари органик ёқилғилар ёнганда чиқадиган ис гази экологияга жуда катта салбий таъсир кўрсатмоқда.

Барча нарса инсон қадри, унинг яхши яшаши ва ўзини бахтли хис қилишига қаратилган халқпарвар сиёсат олиб бораётган ҳукуратимиз мамлакатимиз энергетика соҳасини ривожлантириш бўйича катта амалий ҳаракатларни бошлаб юборган. Мисол учун 2018-2022 йилларда 3300 МВт дан ортиқ янги қувватлар ишга туширилди, шу жумладан 3150 МВт ИЭС ва 150 МВт гидроэлектр станциялари ҳисобига Ўзбекистон энергетика саноатининг ишлаб чиқаришни кўпайтириш бўйича ишлар амалга оширилди. Натижада, ишлаб чиқариш ҳажмларининг ўсиш кўрсаткичлари 2015 йилга нисбатан 30 фоизни ташкил этди.

2023-2026 йиллар давомида мамлакатимизда қарийиб 4 ГВт қуёш ва шамол электр станциялари, шунингдек 880 МВт гидроэлектр станциялари ишга туширилиши режалаштирилган. Шунингдек, электр энергияси бўйича Марказий Осиё мамлакатлари билан минтақавий савдо масаласи, экспорт салоҳиятини ошириш, шунингдек, қулай шароитда импортни кўпайтириш мақсадида Ўзбекистон томонидан олиб борилмоқда. Хусусан, Афғонистон билан қўшма лойиҳа – узунлиги 245,6 км бўлган 500 кВ “Сурхон-Пули-Хумри” электр узатиш тармоғи, Тожикистон энергетика тизими билан боғланиш учун узунлиги 64 км бўлган 500 кВ кучланишли “Ғузор-Регар” электр узатиш тармоғини тиклаш ишлари режалаштирилган.

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, энергетика соҳасини ривожлантириш бўйича президентимизнинг 2022-йил 9-сентябрда ПФ-220-сонли “Энергия тежовчи технологияларни жорий қилиш ва кичик қувватли қайта тикланувчи энергия манбаларини ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” фармони эълон қилинди. Бу фармонда аҳоли ва тадбиркорлик субъектларининг қайта тикланувчи энергия манбаларидан кенг фойдаланишини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш механизмларини

жорий этиш, ушбу манбалар орқали электр ва иссиқлик энергияси билан таъминлаш ҳамда маъмурий-маиший бино ва иншоотларда энергия ресурсларидан самарали фойдаланишни рағбатлантириш кўзда тутилган.

Фармонга мувофиқ хуудлардаги 34 мингдан ортиқ объектларда, шу жумладан 619 та «Янги Ўзбекистон» массиви ва 28 мингдан зиёд хонадонларда муқобил энергия манбаларини жорий қилиш ҳамда вазирлик ва идоралар кесимида 6 мингдан ортиқ объектларда энергия сарфи ҳажмида муқобил энергия манбалари улушини 30 фоизга етказиш назарда тутилган. Бундан ташқари 2022 йил 1 октябрдан бошлаб қуввати 5 МВтгача бўлган гидроэлектрстанцияларда ишлаб чиқарилган электр энергияси «Худудий электр тармоқлари» АЖ ва давлат томонидан электр энергиясини харид қилувчи орган томонидан кафолатланган тарзда сотиб олиниши белгилаб қўйилган. Қуввати 5 МВтгача бўлган гидроэлектрстанцияларни қуриш бўйича лойиҳа ташаббускорлари Энергетика вазирлиги буюртмаси асосида «E-AUKSION» электрон савдо майдончасида ўтказиладиган ишлаб чиқарилган электр энергиясини сотиб олиш тарифини пасайтириб бориш юзасидан электрон аукцион натижалари асосида аниқланади. Бунда, бошланғич нарх II гуруҳ истеъмолчилари учун белгиланган тарифга нисбатан:

қуввати 500 кВтгача бўлган гидроэлектрстанцияларга 150 фоиз миқдорда;

қуввати 500 кВтдан 2 МВтгача бўлган гидроэлектрстанцияларга 120 фоиз миқдорда;

қуввати 2 МВтдан 5 МВтгача бўлган гидроэлектрстанцияларга 100 фоиз миқдорда белгиланади.

Бюджет ташкилотлари ҳозирда қуввати 100 кВт бўлган қуёш фотоэлектр қурилмаларини ўрнатишни бошлади. Бундай муқобил энергия манбаъларидан фойдаланиш энергетика тизимининг қувват коэффициентини оширади. Тармоқда энергия истеъмоли ошиб, энергия етишмаётган тиғиз вақтларда кам миқдорда бўлсада энергия истеъмолини қоплашга ёрдам беради.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAT RO'YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 9 сентябрдаги “Энергия тежовчи технологияларни жорий қилиш ва кичик қувватли қайта тикланувчи энергия манбаларини ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ПФ-220-сон Фармони.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 2 декабрдаги “2030 йилгача ўзбекистон республикасининг «яшил» иқтисодиётга ўтишига қаратилган ислохотлар самарадорлигини ошириш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида” ПҚ-436-сон қарори.
3. <https://yuz.uz/news/jahon-energetika-haftaligida-ozbekiston-islohotlari-taqdim-etildi>

2-SHO‘BA

AVTOMATIK BOSHQARISH JARAYONLARINI QO‘LLASH USULLARI, ALGORITMLARI VA DASTURIY TA‘MINOTI.

SECTION 2

METHODS, ALGORITHMS AND SOFTWARE FOR AUTOMATIC CONTROL PROCESSES.

СЕКЦИЯ 2

МЕТОДЫ, АЛГОРИТМЫ И ПРОГРАММНОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОЦЕССОВ АВТОМАТИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ.

